

Archeologisch Bureauonderzoek herinrichting parkeerterrein Schuttersveld te Gorinchem, gemeente Gorinchem

Rapportage

Projectnummer: GPR11729
Versie: definitief
Onderzoeksgebied: Schuttersveld te Gorinchem,
gemeente Gorinchem

T&A Survey B.V.
Gyroscoopweg 86
1042 AX Amsterdam
020-6651368
info@ta-survey.nl
www.ta-survey.nl

Rapportage

Projectnummer: 11729
Versie: definitief
Datum: 17-04-2025

Betreft:

Archeologisch bureauonderzoek herinrichting parkeerterrein Schuttersveld te Gorinchem, gemeente Gorinchem

Opdrachtgever:	T&A Survey – projectleider en auteur:
Gemeente Gorinchem	Drs. Edwin Hoven
Stadhuisplein 1	Tel: 020-6651368
Postbus 108 / 4200 AC Gorinchem	E-mail: hoven@ta-survey.nl

Voor akkoord:

Drs. Edwin Hoven
Auteur - Senior KNA
Archeoloog

Samenvatting

De Gemeente Gorinchem ("opdrachtgever") heeft T&A Survey ("T&A") op 30-01-2025 schriftelijk opdracht verleend voor het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek. De gemeente is voornemens om op de locatie Schuttersveld te Gorinchem het bestaande parkeerterrein opnieuw in te richten.

Het doel van bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde, archeologische verwachting, met behulp van informatie van bestaande bronnen over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een omschreven gebied, zowel onder als boven water. Het resultaat is een standaardrapport bureauonderzoek met een gespecificeerde archeologische verwachting en een advies. Op basis hiervan kan het bevoegd gezag een beslissing nemen over het al dan niet laten uitvoeren van vervolgonderzoek. De hoofdvraag luidt: Waar kunnen we wat verwachten?

Dit onderzoek is uitgevoerd conform de BRL 4000, protocol 4002 met daarin besloten de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.2.

In het omgevingsplan gemeente Gorinchem is het bestemmingsplan Binnenstad e.o. , onherroepelijk, vastgesteld 2015-04-01, als bruidsschat meegenomen. Voor het hele plangebied geldt een dubbelbestemming Waarde - Archeologische verwachting zeer hoog LMNT2. De archeologische verwachtings- en beleidskaart, detail historische binnenstad Gorinchem uit 2021 komt overeen met het bestemmingsplan.

Voor dit onderzoek zijn o.a. de volgende bronnen geraadpleegd:

- Het archeologisch informatie systeem (ARCHIS);
- Google Earth (www.earth.google.com);
- De recente topografische kaart 1:25.000 (Kadaster Geo-informatie,2009);
- Het Actueel Hoogtebestand Nederland (ahn.nl);
- Het Informatiesysteem Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond (dinoloket.nl);
- Historische kaarten (topotijdreis.nl, beeldbank.cultureelerfgoed.nl, kaart.cc);
- Data Archiving and Networked Services (easy.dans.knaw.nl);
- Literatuur en overig historisch en aardkundig kaartmateriaal (zie literatuurlijst);

Resultaten:

Het plangebied ligt in de historische kern van Gorinchem. Gorinchem is ontstaan waar de Linge in de Merwede uitmondt. De eerste bewoners vestigden zich op de oeverwal rond 1000 na Chr. De eerste schriftelijke vermelding stamt uit 1224 na Chr. Op basis van deze ligging en het feit dat er in de nabijheid regelmatig archeologische waarden worden aangetroffen, geldt in het hele plangebied een hoge verwachting voor het aantreffen van sporen uit de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Verstoringen zijn veroorzaakt door sloopactiviteiten en ook door de aanleg van het bestaande parkeerterrein.

Advies

Op basis van de analyse van het bronnenmateriaal, worden archeologische waarden verwacht binnen het plangebied. T&A adviseert om de zones van de aan te leggen hemelwaterleidingen en de boomkuilen, voorafgaand aan de bouwwerkzaamheden, door

middel van een archeologische opgraving te onderzoeken gezien het feit dat uit de omgeving van het plangebied talrijke archeologische waarden bekend zijn. Voor deze opgraving dient een PvE te worden opgesteld waarin ook de definitieve bouwplannen opgenomen dienen te worden.

Het rapport is in overleg met de adviseur van de gemeente Gorinchem, dhr. Pieter Floore in grote delen beperkt op basale informatie, vanwege de kleinschaligheid van het plangebied en de relatief beperkt ingreep.

De auteur dankt dhr. Dick Rumpff en dhr. Martin Veen voor aanvullende informatie.

De gemeente Gorinchem heeft op 16-04-2025 per mail het advies goedgekeurd.

INHOUDSOPGAVE

1.	Inleiding	5
1.1	Administratieve gegevens.....	6
1.2	De onderzoekslocatie.....	7
1.3	Huidig en Toekomstig gebruik van het plangebied (LS02 en LS01)	8
1.4	Archeologisch Beleid en regelgeving	10
1.5	Methodiek en geraadpleegde bronnen	12
2.	Het landschap	13
2.1	Geologie en landschap (LS04).....	13
2.2	Bewoningsgeschiedenis en historische Situatie (LS03).....	13
3.	Bekende archeologische waarden (LS04).....	18
3.1	Eerder uitgevoerd onderzoek	19
3.2	Waarnemingen.....	22
3.3	AMK-terreinen	25
3.4	Cultuur- en bouwhistorie	25
4.	Archeologische verwachting	26
4.1	Gespecificeerde archeologische verwachting (LS05).....	26
4.2	Advies.....	26
5.	T&A en kwaliteit	27
	Literatuur.....	28
	Websites.....	28
	Bijlagen	28
	Lijst van figuren, tabellen en verantwoording	29
	Verklarende woordenlijst.....	31
	Werkproces archeologie.....	32

1. INLEIDING

De Gemeente Gorinchem heeft T&A Survey op 30-01-2025 schriftelijk opdracht verleend voor het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek. De gemeente is voornemens om op de locatie Schuttersveld te Gorinchem een parkeerterrein aan te leggen.

Het doel van het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. Waar kunnen we wat verwachten? Voor het opstellen van een verwachting wordt gebruik gemaakt van reeds bekende archeologische waarnemingen, historische kaarten, bodemkundige gegevens en informatie over de landschappelijke situatie. Een gespecificeerde verwachting gaat in op de mogelijke aanwezigheid, het karakter, de omvang, datering en eventuele (mate van) verstoring van archeologische waarden binnen het plangebied.

Dit onderzoek is uitgevoerd conform de BRL 4000, protocol 4002 met daarin besloten de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.2.

1.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Opdrachtgever:	Gemeente Gorinchem
Datum:	17-04-2025
Fasen AMZ-cyclus:	Bureauonderzoek
Procedure:	Aanvraag omgevingsvergunning
Aanleiding:	herinrichting parkeerterrein
Locatie:	Schuttersveld
Plaats:	Gorinchem
Gemeente:	Gorinchem
Provincie:	Zuid-Holland
Kaartblad:	38G
Oppervlakte plangebied (m ²)	1500
Coördinaten:	126480, 426704 (centrum)
Beheerder/eigenaar van de grond en/of contactpersoon	Gemeente Gorinchem Stadhuisplein 1 Postbus 108 / 4200 AC Gorinchem
Bevoegde overheid:	Gemeente Gorinchem Stadhuisplein 1 Postbus 108 / 4200 AC Gorinchem Dhr. Dick Rumpf
Deskundige namens de bevoegde overheid met contactgegevens:	Drs. Pieter Floore Bereikbaar via de gemeente
ARCHIS-Zaakidentificatie	5684770100
Projectnummer T&A:	11729
Uitvoerende partij en auteur(s):	T&A Survey Bodemonderzoek BV Drs. Edwin Hoven
Periode van uitvoering:	Februari 2025
Beheer en plaats documentatie:	T&A Survey BV, Amsterdam
Beheer en plaats digitale documentatie (e-depot):	https://archis.cultureelerfgoed.nl https://archaeology.datastations.nl

1.2 DE ONDERZOEKSLOCATIE

Het plangebied ligt op de locatie Schuttersveld in de historische binnenstad van Gorinchem (figuur 1 en bijlage 1).

Het is belangrijk een onderscheid te maken tussen het onderzoeksgebied en het plangebied anderszijds. Het plangebied wordt het gebied bedoeld waarop de in de inleiding genoemde geplande werkzaamheden betrekking hebben. Binnen dit gebied kunnen eventueel aanwezige archeologische resten worden verstoord. Het onderzoeksgebied omvat het gebied waarover informatie is verzameld om een goed beeld te krijgen over de mogelijk aanwezige archeologische waarden in het plangebied. Het onderzoeksgebied is groter dan het plangebied en verschilt al naar gelang het te onderzoeken aspect. Een onderzoeksgebied van 150 m rondom het gehele plangebied wordt voldoende geacht om een indruk te krijgen van het archeologisch potentieel van het plangebied. Voor onderdelen van de verwachting kan het echter nodig zijn ook buiten dit onderzoeksgebied te kijken.

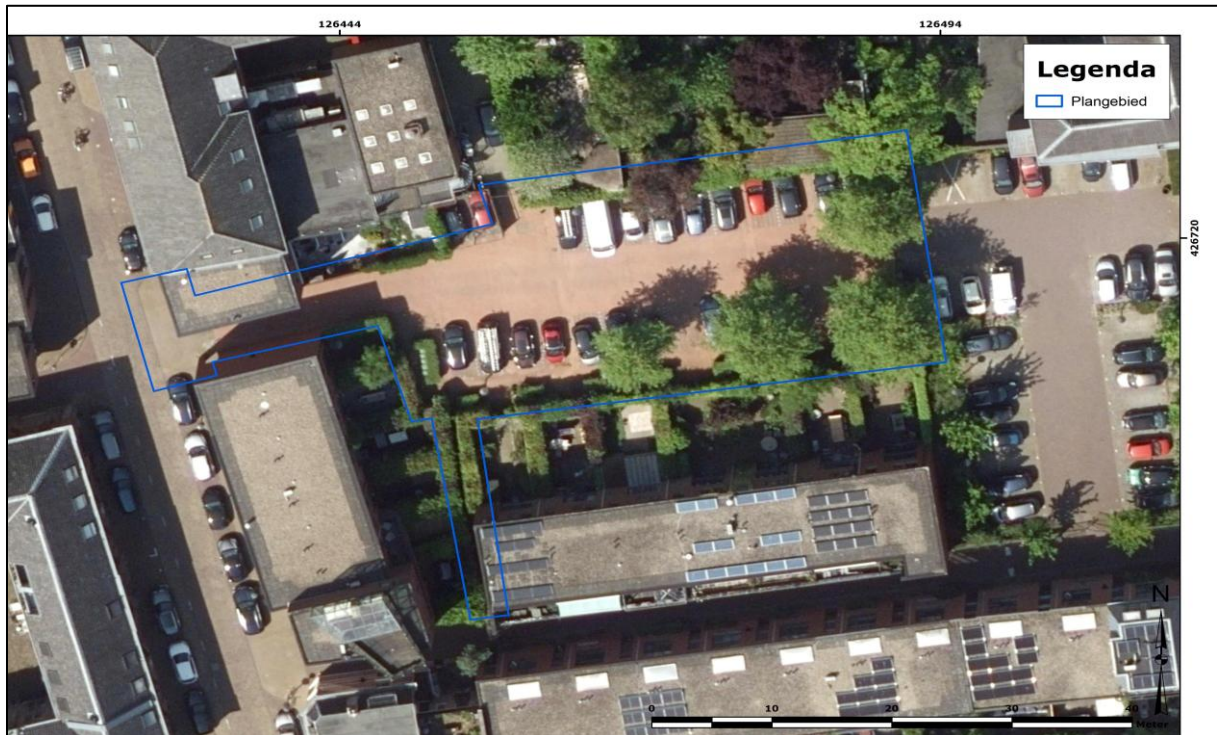

Figuur 1: Ligging van het plangebied op de topografische kaart (Bron: kadaster.nl)

1.3 HUIDIG EN TOEKOMSTIG GEBRUIK VAN HET PLANGEBIED (LS02 EN LS01)

Huidig gebruik (LS02)

Het plangebied is in gebruik als parkeerplaats.

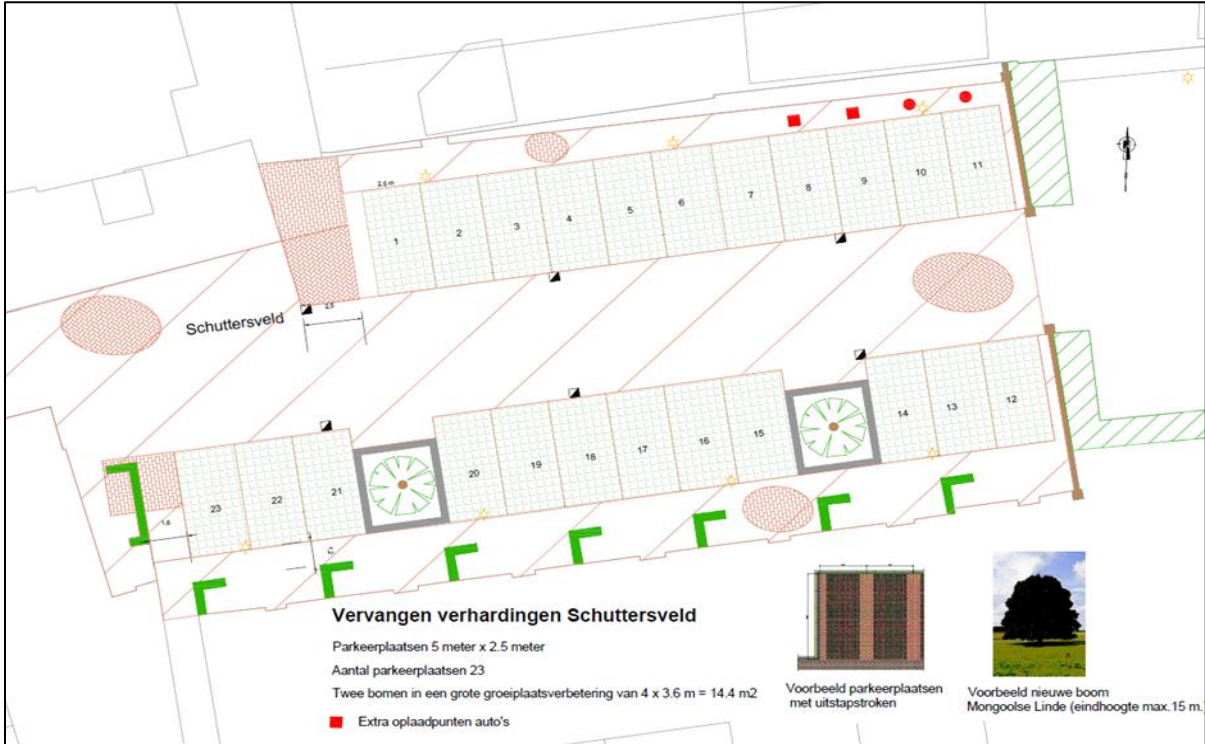
Figuur 2: Luchtfoto van het plangebied (Bron: www.google-earth.com)

Consequenties toekomstig gebruik (LS01)

Het hele terrein van circa 1500 m² zal opnieuw worden ingericht (zie figuur 3 en bijlage 4). Daarbij zal de gemiddelde verstoringdiepte ongeveer 1.00 m beneden maaiveld zijn. Er wordt een nieuwe straatkolkenlijn aangebracht met nieuwe HWA leidingen. Deze zullen op een diepte van ongeveer 60 cm beneden maaiveld aangebracht worden. Daarnaast worden nieuwe bomen geplant. De boomvakken worden tot ongeveer 0.75 m onder het maaiveld ontgraven met een totale oppervlakte van ongeveer 12 tot 16 m². Ook de bestaande 0,05 m dikke zandfundering wordt ontgraven en vervangen.

Figuur 3: weergave van de geplande werkzaamheden (Bron: Gemeente Gorinchem)

Figuur 4: impressie van de toekomstige situatie (Bron: Gemeente Gorinchem)

Door de geplande werkzaamheden kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden worden verstoord.

1.4 ARCHEOLOGISCH BELEID EN REGELGEVING

Gemeente Gorinchem

In het omgevingsplan gemeente Gorinchem¹ is het bestemmingsplan Binnenstad e.o.², onherroepelijk, vastgesteld 2015-04-01, als bruidsschat meegenomen. Voor het hele plangebied geldt een dubbelbestemming Waarde - Archeologische verwachting zeer hoog LMNT2. De vrijstellingsgrenzen zijn in artikel 32 als volgt gedefinieerd:

Een oppervlak van 30 m² of dieper dan 30 cm onder het maaiveld.

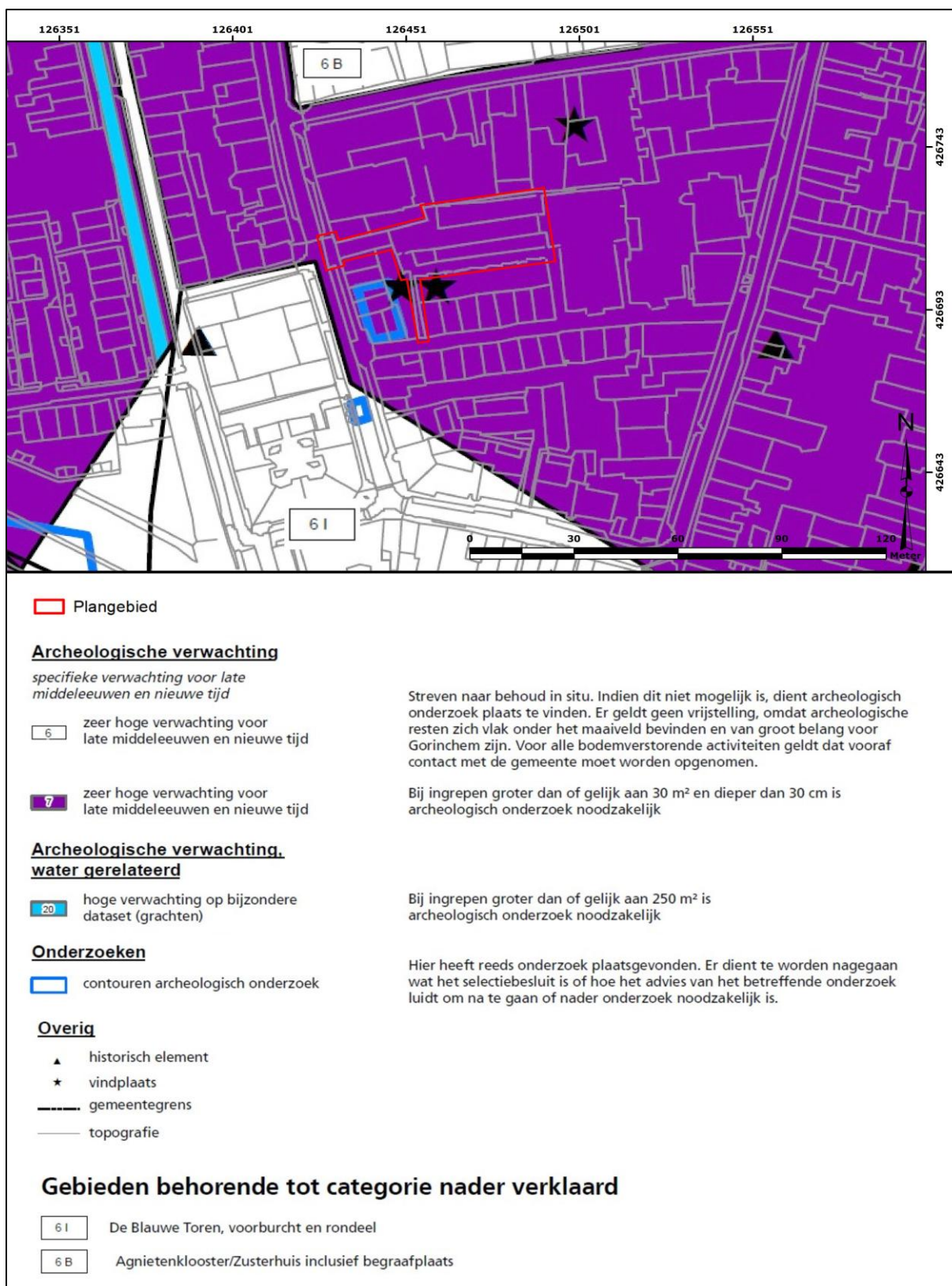
Beleidskaart³

De archeologische verwachtings- en beleidskaart, detail historische binnenstad Gorinchem uit 2021 (Figuur 5) komt overeen met het bestemmingsplan.

¹ <https://omgevingswet.overheid.nl/regels-op-de-kaart/documenten/akn-nl> Omgevingsplan gemeente Gorinchem, identificatie /akn/nl/act/gm0512/2020/omgevingsplan

² Identificatie NL.IMRO.0512.2012120-4002

³ <https://www.archeologiegorinchem.com/archeologiebeleid/>

Figuur 5: ligging van het plangebied op de beleidskaart van de gemeente Gorinchem (Bron: <https://www.archeologiegorinchem.com/archeologiebeleid/>)

De geplande werkzaamheden overschrijden de boven genoemde vrijstellingsgrenzen, waardoor als eerste stap in het AMZ-cyclus een bureauonderzoek verplicht is.

1.5 METHODIEK EN GERAADPLEEGDE BRONNEN

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen en normen zoals aangegeven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.2, 01-04-2024), die is vastgesteld door het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Archeologie en is ondergebracht bij het SIKB.⁴ Voor de uitvoering van het bureauonderzoek gelden de specificaties LS01, LS02, LS03, LS04 en LS05:

- LS01 afbakening van het plangebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik;
- LS02 beschrijving van de huidige en toekomstige situatie;
- LS03 beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen;
- LS04 beschrijving van bekende archeologische en historische waarden en aardwetenschappelijke gegevens;
- LS05 opstellen van een gespecificeerde verwachting.

De resultaten van dit onderzoek worden in dit rapport weergegeven conform specificatie LS06.

Voor dit onderzoek zijn o.a. de volgende bronnen geraadpleegd:

- Het archeologisch informatie systeem (ARCHIS);
- Google Earth (www.earth.google.com);
- De recente topografische kaart 1:25.000 (Kadaster Geo-informatie,2009);
- Het Actueel Hoogtebestand Nederland (ahn.nl);
- Het Informatiesysteem Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond (dinoloket.nl);
- Historische kaarten (topotijdreis.nl, beeldbank.cultureelerfgoed.nl, kaart.cc);
- Data Archiving and Networked Services (easy.dans.knaw.nl);
- Literatuur en overig historisch en aardkundig kaartmateriaal (zie literatuurlijst);

⁴ <https://www.sikb.nl/archeologie/richtlijnen/brl-sikb-4000>

2. HET LANDSCHAP⁵

2.1 GEOLOGIE EN LANDSCHAP (LSO4)

Gorinchem lag vanaf het begin van het holoceen (ca. 8800 v. Chr.) in het stroomgebied van de rivieren de Rijn en de Maas. Rond 6000 v. Chr. veranderden de meanderende rivieren onder invloed van de zeespiegelstijging in anastomoserende rivieren: stelsels van onderling verbonden geulen die relatief recht en parallel liepen. Het was een landschap van komgebieden, geulen en oeverwallen waar regelmatig doorbraken plaatsvonden en veel sediment werd afgezet. Vanaf ca. 2000 v. Chr. ontstonden er zandige, hoge oeverwallen, die werden gebruikt voor landbouw en veeteelt. Het landschap was actief en de rivieren verlegden regelmatig hun loop. Ook werd er, mogelijk door versnelde erosie door boskap en landbewerking in het achterland, steeds meer sediment afgezet. Vanaf de 12^e eeuw werd door middel van dijkbouw geprobeerd de rivieren te stabiliseren. Gorinchem ligt op het punt waar de Linge en de Merwede bij elkaar komen. De Linge was actief van 210 v. Chr. tot zijn indamming in 1307 AD. De Merwede was actief vanaf ca. 375 v. Chr. tot en met de huidige tijd.

Op de geomorfologische kaart en op de bodemkaart is het plangebied vanwege de bebouwing niet gekarteerd.⁶ Ook de grondwatertrap is niet achter te halen.⁷ Het plangebied ligt op 1,85 m +NAP.

2.2 BEWONINGSGESCHIEDENIS EN HISTORISCHE SITUATIE (LSO3)

Het plangebied ligt in de historische kern van Gorinchem. Gorinchem is ontstaan waar de Linge in de Merwede uitmondt. De eerste bewoners vestigden zich op de oeverwal rond 1000 na Chr. De eerste schriftelijke vermelding stamt uit 1224 na Chr. Aan het einde van de 13^e eeuw was de nederzetting voorzien van aarden wallen en palissaden en halverwege de 14^e eeuw werden stenen muren en torens opgetrokken. Aan het einde van de 16^e eeuw en het begin van de 17^e eeuw werd de verdediging van de stad gemoderniseerd door de aanleg van een nieuwe vestingwal met elf bastions. Deze was in 1609 gereed. In 1678 werden de vestingwerken versterkt waarbij de wallen werden opgehoogd.

In het plangebied bevond zich op de oudste kaart van Gorinchem - kaart van Jacob van Deventer, hier niet afgebeeld - een boomgaard. De op de kaart van Jacob van Deventer onduidelijk weergegeven boomgaard is op latere kaarten uit de 17^e en de 18^e eeuw duidelijker te zien (Figuren 6 en 7).

In het westen van deze boomgaard bevindt zich de tegenwoordig nog bestaande Oude Doelen.⁸ De Oude Doelen of het Doelhuys bestaat uit twee evenwijdig aan de straat lopende vleugels (1589) onder zadeldaken tussen trapgevels.⁹ Aan de achterzijde is een traptoren, aan de kant van de Molenstraat een vooruitspringende zijvleugel. Het gebouw

⁵ In afspraak met de adviseur van de gemeente Gorinchem is het voldoende de hoofdstukken 2 en 3 beperkt te houden, aangezien de kleinschaligheid van het plangebied en het feit dat er waarschijnlijk door de aanleg van het parkeerterrein in de jaren 90 verstoringen veroorzaakt werden.

⁶ <https://archis.cultureelerfgoed.nl/zoekenenvinden/#/kaart>

⁷ <https://bodemdata.nl/basiskaarten> en <https://www.grondwatertools.nl/gwsinbeeld/>

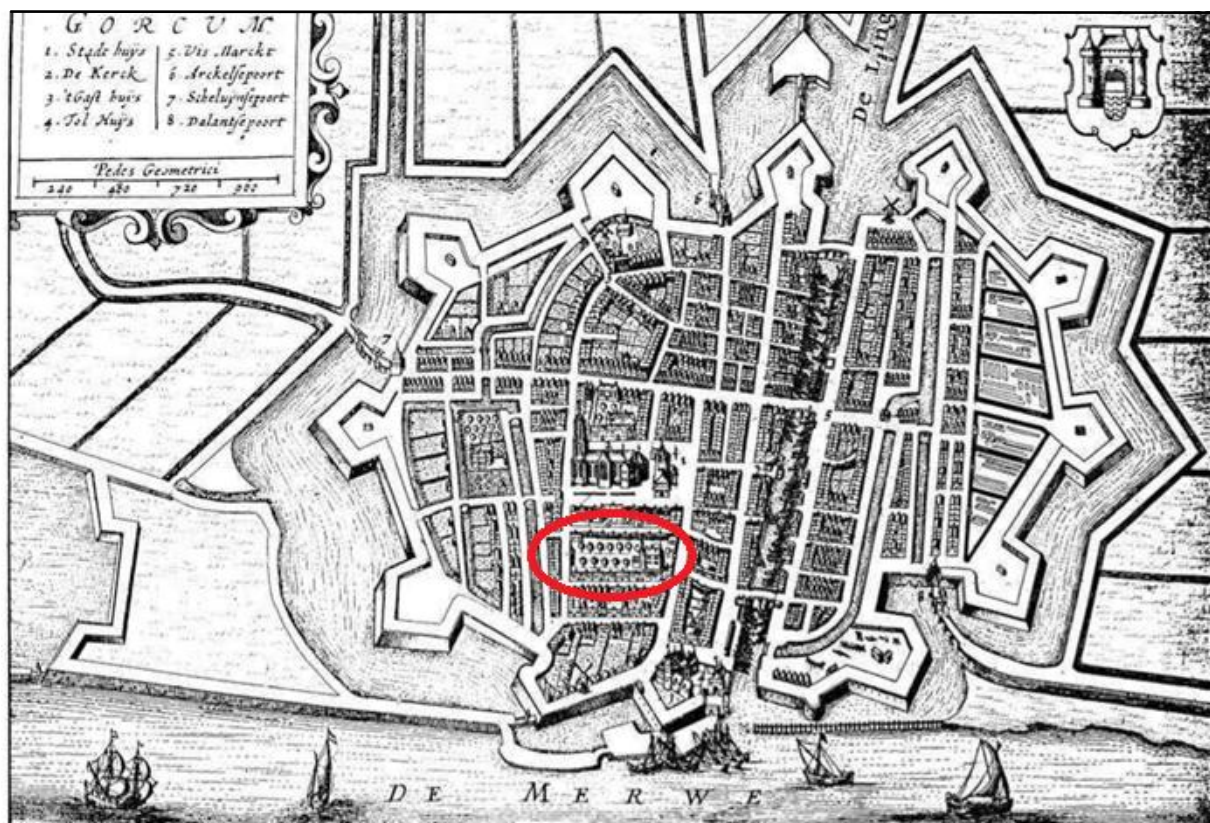
⁸ Het gebouw is als rijksmonument 16663 Doelen geregistreerd.

⁹ <https://vestinggorinchem.nl/garnizoen/schutterij-doelen-burgerwacht/>

heeft ongepleisterde gevels met een ingang in Empirestijl. Aan de achterzijde (loop hiervoor even de Revetsteeg in) zijn de ontlastingsbogen boven de vensters zichtbaar.

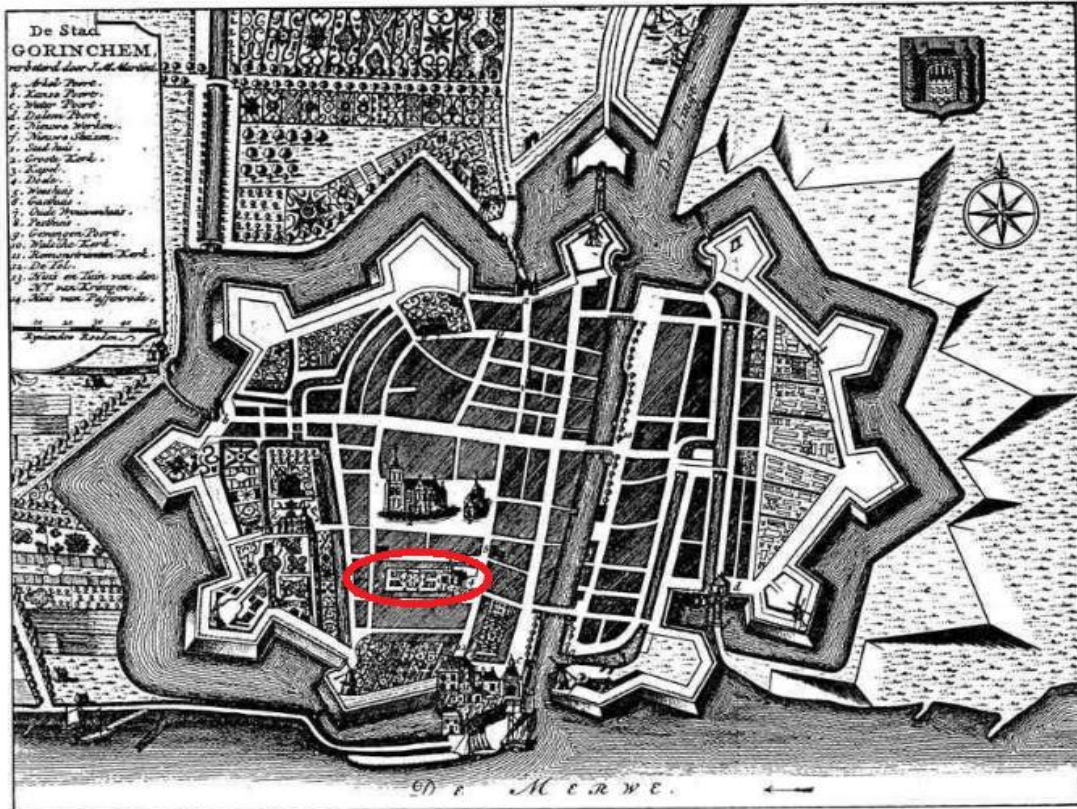
Het Doelhuys werd zo genoemd omdat er schietdoelen achter in de tuin stonden. Dit gebouw was het 'clubgebouw' van de schutterij; de schutters oefenden met schieten in de lange achtertuin en hadden een rol in de eerste verdediging van de stad tot er een staatsgarnizoen kwam. Ook werd het Doelhuys gebruikt voor de ontvangst van voornamelijk gasten.

Op het kadastraal minuutplan van 1811-1832 is de boomgaard verdwenen en rondom een open – niet nader bepaald terrein – bevindt zich bebouwing (Figuur 8). In de loop van de 19^e en de 20^e eeuw wordt op het aanvankelijk open terrein steeds gebouwd en werd het blijkbaar tijdelijk volledig bebouwd (Figuur 9). In de 19^e en 20^e eeuw zijn er dus regelmatig bouw- en slooptactiviteiten.

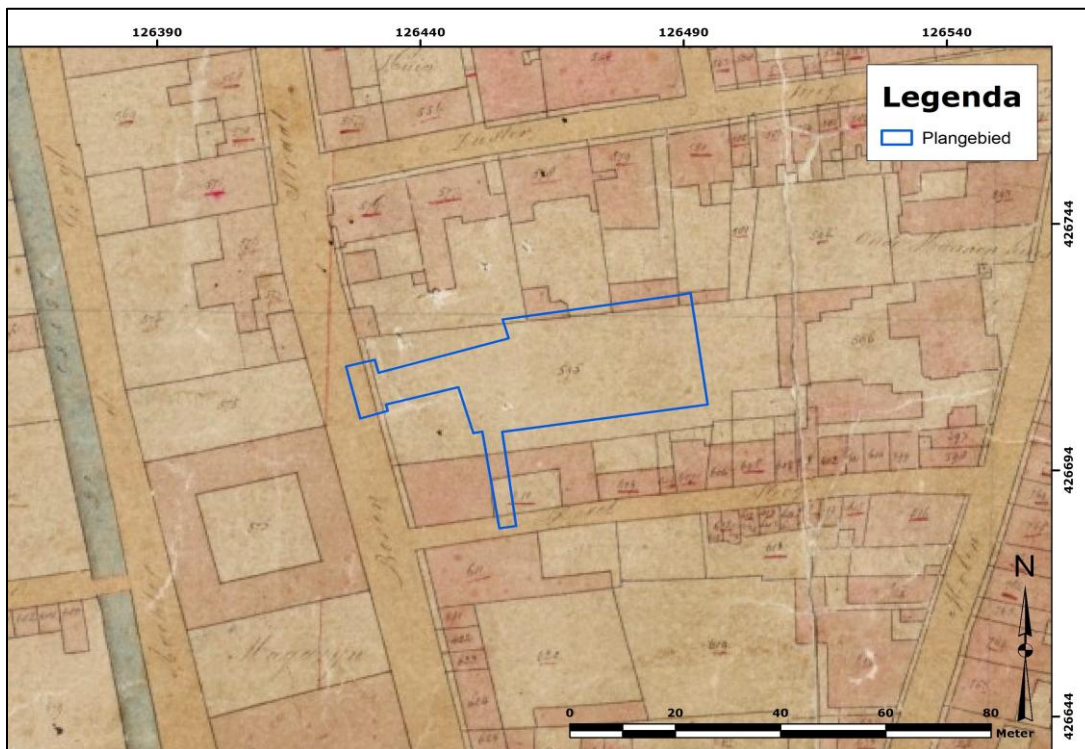
Plattegrond van Gorinchem, ca. 1610 uit boek van Boxhorn. Verz. Oud-Gorcum, Stadsarchief Gorinchem.

Figuur 6: het plangebied (rode cirkel) op de kaart van Boxhoorn (Bron: <https://www.oudgorcum.nl>)

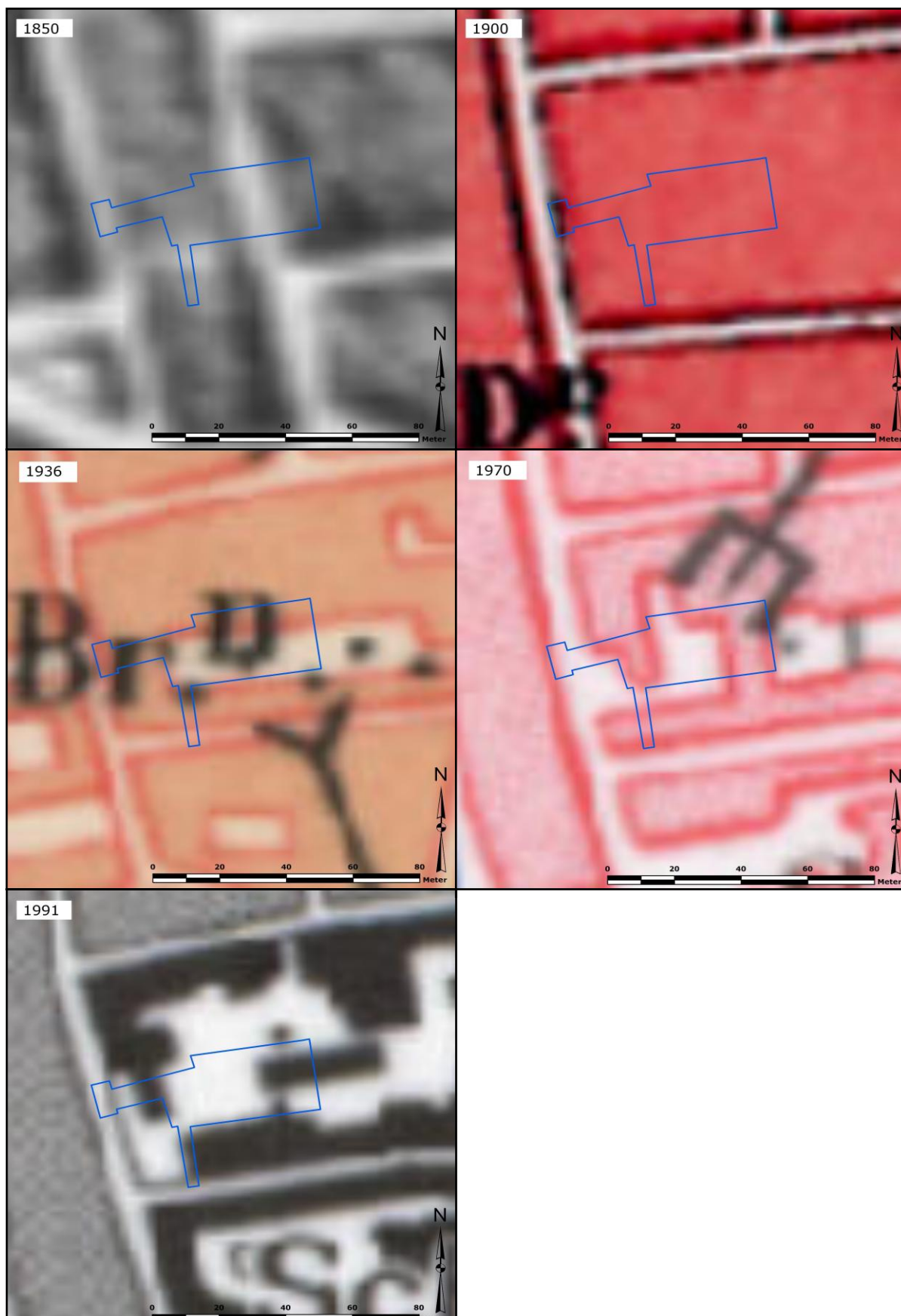

Plattegrond van Gorinchem uit de Tegenwoordige staat, ca. 1740. Stadsarchief Gorinchem.

Figuur 7: het plangebied (rode cirkel) op de Tegenwoordige staat uit circa 1740 (Bron: <https://www.oudgorcum.nl>)

Figuur 8: Ligging van het plangebied op het kadastraal minuutplan 1811-1832 (Bron: <https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/rce-mediabank/detail/a76cb754-94d7-11e5-b022-bffa757855fc> Kadastrale kaart 1811-1832: minuutplan Gorinchem, Zuid-Holland, sectie C, blad 01 (MI N08045C01)).

Figuur 9: Ligging van het plangebied op diverse topografische kaarten (Bron: www.topotijdreis.nl)

Mogelijke verstoringen

Door de bouwwerkzaamheden in de 20^e eeuw - o.a. het inrichten van het parkeerterrein - kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden zijn verstoord. In het terrein bevinden zich enkele kabels en leidingen (zie bijlage 3).¹⁰

Tijdens WO2 vielen in de nabijheid van het plangebied in november 1944 enkele bommen en verwoestten gebouwen.¹¹ Inslagen in het plangebied zijn niet bekend.

¹⁰ Kadaster.nl Meldnummer 25O0016507

¹¹ Basis: Archief van T&A, chronologische lijst Gorinchem.

3. BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN (LS04)

Uit het Archeologische Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed zijn de bekende archeologische waarden in een omtrek van ongeveer 150 m rondom het plangebied opgevraagd (zie bijlage 2).

Binnen het onderzoeksgebied bevinden zich twee onderzoeken die niet in Archis geregistreerd zijn.¹²

In 1994 werden ter plaatse van de huidige inrit, ter hoogte van de Boerenstraat, drie proefsleuven gegraven door de Archeologische Werkgroep Gorinchem in het kader van de aanleg van de huidige parkeerplaats. Het bericht van T. Koorevaar vermeldt het volgende: *Veel meer dan een profiel heeft dit eerste onderzoek overigens niet opgeleverd. In de bovenste 1,5m waren ingravingssporen zichtbaar van vroegere bebouwing, maar daaronder bevond zich ongestoorde grijs-bruine klei die we als natuurlijke Lingefzetting hebben geïnterpreteerd. Naast een baksteen (30 x 15 x 7,5 cm) zijn geen vondsten geborgen. Curieus was wel dat aan de rand van een van de putten aan de Boerenstraat onder de straatverharding veel afval van pijpepotten werd aangetroffen.*¹³

Circa 100 m ten noorden van het plangebied werd in 1999 in de Zusterstraat een gecombineerd archeologisch en milieukundig onderzoek uitgevoerd.¹⁴ Het archeologisch bodemonderzoek was erop gericht eventuele restanten van het oude kloostergebouw te traceren, alsmede om de ontwikkelingsgeschiedenis van het perceel aan de hand van de stratigrafie te reconstrueren. Uit de verrichte grondboringen blijkt dat het ongeroerde pakket zich rond 3.40 m beneden maaiveld bevindt. Direct op de top van dit pakket bevindt zich een vettige mestrijke antropogene laag, waarin verbrand graan en een spoortje baksteenpuin aanwezig is. Sporen van bebouwing uit deze periode zijn echter niet aangetoond. De laag dateert op z'n vroegst uit het eind van de 12^e of het begin van de 13^e eeuw. Het vondstmateriaal uit de diverse hoger gelegen ophogingslagen dateert uit de 14^e tot en met de eerste helft van de 18^e eeuw. In het pakket kwam op diverse niveaus verbrand puin voor.

¹² De auteur dankt de dhr. Martin Veen en dhr. Rumpff voor deze informatie. Basis: <https://www.archeologiegorinchem.com/projectenoverzicht/>

¹³ T. Koorevaar, Jaarverslag van de Werkgroep Gorinchem, 1995.

¹⁴ Van der Kuijl 1999.

3.1 EERDER UITGEVOERD ONDERZOEK

De informatie uit Archis 3 en de daarbij behorende onderzoeksrapporten zijn in een tabel opgenomen.

Zaaknummer	Soort onderzoek, uitvoerder en jaar, locatie, resultaten en advies
2234574100	<p>Proefsleuven, AWN - Vereniging van Vrijwilligers in de Archeologie 1994, Revetsteeg-Boerenstraat (in de nabijheid van het plangebied, exacte locatie is niet aangegeven in Archis)</p> <p>Onderzoeksprojectje door de werkgroep archeologie in de gemeente Gorinchem. Deze melding is ingevoerd bij controle van het AWN11-archief. Dit in het kader van de vervaardiging van een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart voor 8 gemeenten in de Alblasserwaard/Vijfheerenlanden.</p>
4543900100	<p>Booronderzoek, Hollandia 2017, oude binnenstad, Boerenstraat/Affuithof (circa 100 m ten zuidwesten van het plangebied zijn de boringen 11 en 12 geplaatst)</p> <p>De locatie Boerenstraat/Affuithof is gelegen in het zuidwesten van Gorinchem, ten westen van de Linge. De locatie valt binnen het gebied van de Blauwe Toren. Op deze plek zijn twee boringen gezet waarvan een op de stoep en een op het aangrenzende parkeervak. Boring 11 betreft de zuidelijke boring op deze locatie die geplaatst is op het parkeervak. De bovenste 20 centimeter bestaat uit bestrating en geel bouwzand. Direct hieronder bevindt zich een sterk zandige licht bruin/grijze kleilaag waarin baksteen, hout en mortel zit. Deze laag is aanwezig tot 115 onder het maaiveld en wordt gevolgd door een matig slappe, zwak zandige, matig humeuze zwart/grijze kleilaag met hierin houtskool en grijze kleibandjes van enkele centimeter dik. De laatste laag betreft een zwak siltige grijze kleilaag met her en der wortels en een brok verbrand leem op 150. Binnen de laag bevinden zich dunne zandbandjes. De laag wordt naar onder toe schoner. Dit pakket is tot minstens 220 centimeter diepte aanwezig, het einde van de boring. De bovenste laag betreffen ophogingspakket met veel mortel en baksteen. Vanaf 115 centimeter onder het maaiveld komt er fijne gelaagdheid in de bodem en worden de lagen kleilig. Mogelijk hebben we hier te maken met overstromingspakket. Boring 12 is iets meer dan een meter ten noorden van boring 11 geplaatst. Hier zit onder de bestrating bijna een meter schoon zand. Dit gaat over in een matig slappe, zwak zandige, matig humeuze zwart/grijze kleilaag met hierin houtskool en grijze kleibandjes van enkele centimeter dik. De laatste laag betreft een zwak siltige grijze kleilaag met her en der wortels en een brok verbrand leem op 150. Binnen de laag bevinden zich dunne zandbandjes. De boring is vanaf 100 centimeter identiek aan boring 11. Gelet op de aanwezigheid van ophogingslagen binnen deze locatie wordt een vervolgonderzoek aanbevolen.</p>
4565163100	<p>Begeleiding, Hollandia 2017, oude binnenstad, Boerenstraat; vervolgonderzoek van 4543900100</p> <p>De waarnemingen bij de locatie Boerenstraat hebben plaatsgevonden op 10 oktober 2017. Direct onder de bouwvoor is een restant van een gemetselde bak (met bodem) aangetroffen die veel weg heeft van een ondiepe waterput of beerput. De locatie, uit de rooilijn, aan de straatkant, doet vermoeden dat het hier misschien toch om iets anders gaat. Ook kan door de hoge stratigrafische positie en de baksteenformaten vermoedelijk een 19e eeuwse datering verondersteld worden. De bak bevindt zich in een circa 80 cm dik niveau bestaande uit</p>

Zaaknummer	Soort onderzoek, uitvoerder en jaar, locatie, resultaten en advies
	<p>donkergrijs klei met zand en puinresten (spoor 78). Op een dieper niveau zijn uitsluitend ophogingslagen aangetroffen. Hieronder bevindt zich een niveau van circa 30 cm dat is gevormd uit donkergrijze humeuze klei. Onderaan dit pakket is deel van een houten plank gezien (spoor 82) die door de locatie niet verder kon worden onderzocht en geborgen. Omdat het houtfragment is aangetroffen op de rooilijn van de huidige bebouwing kan ervan worden uitgegaan dat vermoedelijk om liggend funderingshout gaat van de historische bebouwing ter plaatse. Het houtfragment ligt op een pakket geelgrijze klei van circa 20 cm dikte (spoor 80). Dit pakket wordt in verticale zin opgevolgd door de natuurlijke ondergrond van grijze klei (spoor 81). Afgezien van de bakstenen constructie, is geen vondstmateriaal op deze locatie aangetroffen en/of verzameld.</p>
5484521100	<p>Booronderzoek, ADC 2023, Nieuwstad 42-60-Westerstraat 1 (circa 130 m ten zuidwesten van het plangebied)</p> <p>Er is nog geen rapport beschikbaar. Eerste bevindingen:</p> <p>Binnen het plangebied zijn komafzettingen aangetroffen vanaf 150-200 cm -mv met daarbovenop opgebrachte grond. Deze opgebrachte grond zal zijn aangebracht tijdens de constructie van de vestingwerken aan het eind van de 16e eeuw. De bodemlagen die zijn aangetroffen kunnen ook op deze periode of later worden gedateerd. Archeologisch gezien heeft het plangebied daarom nog steeds zijn hoge verwachting.</p>
2222691100 en 2227398100	<p>Proefsleuven en opgraving, Hollandia 2008, Nieuwstad 7 a t/m d (circa 130 m ten noordoosten van het plangebied)</p> <p>Eind 2008 heeft Hollandia archeologen een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, op een locatie aan de Nieuwstad in Gorinchem. Bij dit vooronderzoek werden dicht onder het maaiveld muurresten aangetroffen die in vrij goede staat bleken te zijn en aanleiding gaven tot het uitvoeren van een vlakdekkende opgraving. In januari 2009 vond het onderzoek plaats, waarbij in totaal een oppervlakte van ca. 105m² werd opgegraven. De Nieuwstad ligt in het deel van de stad dat na de aanleg van de vestingwerken - aan het eind van de 16e eeuw - binnen de muren kwam te liggen. De Gorkumse notabelen kochten er grote stukken grond waarop statige huizen met uitgestrekte tuinen verrezen. De eerste bewoner van het onderzochte perceel was zo'n vooraanstaand persoon: Jacob Kemp, schout en vestingbouwkundige die mede verantwoordelijk was voor de nieuwe stadsuitleg van Gorinchem. In de eeuwen die erop volgden bleef de locatie een hoge status behouden. De vele muurresten die tijdens het archeologische onderzoek zijn opgegraven, zijn de restanten van verschillende bouwfasen tussen het eind van de 16e eeuw en het begin van de 19e eeuw. De vondst van een zeer rijk gevulde beerput bleek een aardig inzicht te verschaffen in het leven van een welvarend huishouden aan de Nieuwstad. De dateringen van het materiaal omvatte een lange periode, van het eerste kwart van de 17e eeuw tot het derde kwart van de 18e eeuw, maar met een duidelijk zwaartepunt in de eerste drie decennia van de 18e eeuw. Hiermee kan het merendeel van de vondsten mogelijk worden toegeschreven aan de inventaris van Philip de Saint Amant, één van de voormalige eigenaren van het perceel die in 1735 overleed. In 1831 wordt door de heren Eijkmans en Van Renesse een brouwerij gevestigd in het voormalige woonhuis. Een grote waterput die op het terrein werd aangetroffen fungeerde mogelijk in de watervoorziening van de brouwerij.</p>

Zaaknummer	Soort onderzoek, uitvoerder en jaar, locatie, resultaten en advies
2010210100	<p>Opgraving, BAAC 2002, Krijtstraat (circa 120 m ten noorden van het plangebied)</p> <p>Tijdens het archeologisch onderzoek aan de Krijtstraat is in korte tijd een schat aan gegevens tevoorschijn gekomen over de ontwikkelingsgeschiedenis van dit terrein in het bijzonder en de stad Gorinchem in het algemeen. Het terrein blijkt reeds in de 13de eeuw te zijn ontgonnen en bewoond, ongeveer een halve eeuw eerder dan in andere delen van de stad. Gedurende de 14de eeuw was sprake van houten gebouwen. Rond 1400 treedt er een grote verandering op. Op het terrein worden twee grote gebouwen neergezet. Het ene gaat dienst doen als Grote School. Het andere is een rijk huis dat vermoedelijk in het bezit is van de familie van Arkel, of een andere vooraanstaande familie. De vondsten van de Grote School geven een goed beeld van het onderwijs, met name in de 16de eeuw. In het grote buurpand hebben in de 17de eeuw enkele welgestelde families gewoond. Het lijkt erop dat het complex dat het Huis van Arkel wordt genoemd zich nog verder naar het zuiden, richting Hoge Torenstraat heeft uitgestrekt. In dat geval bevinden zich in dat deel van het bouwblok nog belangrijke resten van dit complex. Het kan daarbij gaan om ondergrondse resten, maar het is niet uitgesloten dat in de huidige bebouwing nog elementen van dit complex aanwezig zijn. Het verdient dan ook aanbeveling om eventuele bouw- of graafwerkzaamheden in dit gebied nauwlettend in de gaten te houden en gepaard te laten gaan met archeologisch en bouwhistorisch onderzoek.</p>
2483203100	<p>Begeleiding, Gemeente Gorinchem 1994, Molenstraat 12-12a (circa 120 m ten noordoosten van het plangebied)</p> <p>Er is online geen rapport beschikbaar.¹⁵</p>
4619830100	<p>Bureauonderzoek, Transect 2019, Tolsteeg 6 (circa 140 m ten zuidoosten van het plangebied)</p> <p>Op basis van het bureauonderzoek geldt voor het plangebied een zeer hoge archeologische verwachting op vondsten en/of sporen uit de periode Late-Middeleeuwen-Nieuwe Tijd door de ligging in de historische kern van Gorinchem. In de omgeving van het plangebied zijn hier vondsten vanaf de Late-Middeleeuwen bekend en is een ophoogpakket van 2,5 tot 6,5 m dik aangetroffen. Dit ophoogpakket kan vanaf het maaiveld aanwezig zijn. Uit historisch kaartmateriaal blijkt dat in 1560 in het plangebied een gracht en bebouwing aanwezig was, die wellicht terug gaan tot in de Late-Middeleeuwen. Mogelijk zijn hiervan nog sporen en vondsten (in de grachtvulling) van in de ondergrond aanwezig. Het plangebied grenst direct aan Bastion VI, dat in 1609 voltooid is (thans rijksmonument). Tevens worden in de ondergrond oeverafzettingen van de Linge en Merwede verwacht. De oeverwallen van de Linge zijn vanaf de IJzertijd bewoonbaar en de oeverwallen van de Merwede vanaf de Vroege-Middeleeuwen. Het is denkbaar dat in de top van de oeverafzettingen, onder het middeleeuwse ophogingspakket, nog vondsten en/of sporen aanwezig uit de periode IJzertijd-Vroege-Middeleeuwen, voor zover deze niet zijn aangetast met de bouw van de stad Gorinchem en zijn verdedigingswerken. In hoeverre nog daadwerkelijk archeologische waarden binnen het plangebied aanwezig zijn hangt af van de mate van intactheid van het archeologisch bodemarchief. Lokaal kan het bodemarchief zijn aangetast als gevolg van de realisatie van de huidige bebouwing. Gezien de dikte van het ophoogpakket in de omgeving van het plangebied, zouden hieronder nog steeds archeologische vondsten en/of sporen aanwezig kunnen zijn. In</p>

¹⁵ <https://www.archeologiegorinchem.com/publicatie-overzicht-archeologisch-onderzoek-gorinchem/> werd op 18-02-2025 geraadpleegd.

Zaaknummer	Soort onderzoek, uitvoerder en jaar, locatie, resultaten en advies
	hoeverre met de bouw van de historische kern de top van de onderliggende oeverafzettingen is aangetast, is niet bekend.

3.2 WAARNEMINGEN

De waarnemingen zijn in onderstaande tabel samengevat.

Waarnemingsnr.	Omschrijving	Datering
3248135100	Dierlijk bot uit de Schuttersgracht Muurwerk in de Schuttersgracht	Nieuwe Tijd – Nieuwe Tijd
5117234100	Muurwerk van het circa 1650 afgebroken Blauwe Rondeel. Oorspronkelijk als bolwerk aangelegd tijdens een verbouwing van het kasteel de Blauwe Toren tussen 1522 en 1530. Het maakte onderdeel uit van het kasteelcomplex. Het muurwerk werd gevonden in het talud van de omwalling tijdens de renovatie van de kademuur aan de Schuttersgracht in januari 1984.	Nieuwe Tijd vroeg – Nieuwe Tijd vroeg
3116072100	Langs de Bornsteeg is op drie plaatsen archeologisch onderzoek verricht door de werkgroep Gorinchem i.s.m. de Gemeente Gorinchem. De antropomorfe lagen zijn ca. 5 meter dik. Put 1 en 2: Bijzondere vondsten zijn een eiken maatlatje (gevonden tussen vlechtwerkresten op 2,5 meter diepte), lederen schoenresten, paalwerk, woon- en ophogingslagen. Oudste schervenmateriaal 13 B (protosteengoed). Put 6: Middeleeuws muurwerk en waterput. Er is keramiek en houtskool gevonden.	Late-Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Vroeg
3035526100	Op 22 en 23 november werd een aanvullend archeologisch onderzoek verricht in de achtertuin van de percelen 58 en 60-62 aan de Molenstraat te Gorinchem. Hierbij werden sporen en vondsten aangetroffen vanaf de 16e eeuw. In het gebied moet de blauwe toren hebben gestaan. Bij de sloop hiervan aan het einde van de 16 eeuw is de grond	Late-Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Midden

Waarnemingsnr.	Omschrijving	Datering
	geroerd waarbij een deel van de oudere sporen zijn verdwenen. Uit het onderzoek van de fundering van Molenstraat 60 bleek dat het pand in de 17e eeuw is gebouwd met ouder materiaal, mogelijk afkomstig van de gesloopte Blauwe Toren.	
2732310100	Locatie krabsteeg: (muur/fundering) bovenaan de basis ca 9 meter dik mogelijk van kasteel De Blauwetoren. Gefundeerd op natuursteen op houten delen.	Late-Middeleeuwen - Late -Middeleeuwen
3172351100	Van 19 tot en met 23 april 1999 werden 22 sondeboringen en 6 boringen verricht en op 6 en 7 mei van datzelfde jaar werd een proefsleuf aangelegd op het terrein van Bastion V, te Gorinchem. Hieruit kwam naar voren dat er zich geen resten van de blauwe toren in het bastion bevinden. Verder werden de locatie en de diktes van de 17e eeuwse stadsmuren bekend zodat daar met bouwwerkzaamheden rekening kan worden gehouden.	Nieuwe Tijd Midden - Nieuwe Tijd Midden
3259524100	Locatie Bastion 5: menselijk skelet aangetroffen bij de aanleg van een kleine proefsleuf n.a.v boringen. De botresten zijn in situ gelaten en de sleuf is weer dichtgegooid, met het hele skelet erin.	Nieuwe Tijd - Nieuwe Tijd
3151526100	Krijtstraat en Zusterstraat: in het kader van de ontwikkeling van protocolboek AQ98-100 zijn twee verkennende milieukundige bodemonderzoeken in de binnenstad van Gorinchem gecombineerd met archeologisch onderzoek. De onderzoeken zijn uitgevoerd voor de Milieudienst Zuid-Holland Zuid. Ter plaatse van de Krijtstraat zal een VenD vestiging komen met ondergrondse laadperrons en opslagruimte. Het hele toekomstige bouwblok is onderzocht. De Krijtstraat ontleent zijn naam mogelijk aan de strijd tussen Willem van Arkel aan	Late-Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd

Waarnemingsnr.	Omschrijving	Datering
	<p>Jacoba van Beieren in 1417. Uit het onderzoek blijkt dat onder de huidige bebouwing en schoolplein oude Middeleeuwse bebouwing gelegen is die afgedekt wordt door een brand-laag. Het muurwerk bevindt zich op een diepte vanaf 2m. -mv. en zou mogelijk onderdeel zijn van een grafelijk Hof. De bodemopbouw is als volgt: (tov MV): 0-0.80; geroerde puin/zandlaag 0.80-1.10; lichtbruine klei/zand met verkoold graan en mest 1.10-1.30; bruine humeuze klei 1.30-1.90; grijsbruine klei met mest en aw 1.90-2.70; lichtbruine vuile klei met verkoold graan 2.70-3.40; lichtbruine vuile klei met een spoortje baksteenpuin. Ter plaatse van de Zusterstraat heeft tussen 1401 en 1538 het klooster van de Zusters van Agnieten gestaan. In de achtertuin van de voormalige school (Da Vinci College), een gebouw uit de 19e eeuw, zijn grondboringen verricht. Hierbij werd vastgesteld dat tot een diepte van 3.40 m. -mv. diverse cultuurlagen aanwezig zijn. Het bodemprofiel komt globaal overeen met de Krijtstraat. Sporen van bebouwing zijn niet aangetroffen.</p>	
2010210100	<p>Tijdens de opgraving van BAAC in de Krijtstraat 2002 (OM-nummer 2010210100) is metaal en keramiek aangetroffen.</p>	<p>Late - Middeleeuwen B – Late – Middeleeuwen B</p>

Tabel 1. Archeologische waarnemingen binnen het onderzoeksgebied (zie ook bijlage 2)

3.3 AMK-TERREINEN

Binnen het plan- en onderzoeksgebied zijn geen archeologische monumenten in Archis geregistreerd.

3.4 CULTUUR- EN BOUWHISTORIE¹⁶

Tegenover van het plangebied bevindt zich rijksmonument 365903:

TUIGHUIS OF ARSENAAL. (Boerenstraat 44) Stenen gebouw met verdieping en met pannen gedekte kap (1755). Het is gebouwd op een nagenoeg vierkante grondslag rond een binnenplaats. In de voorgevel drie getoogde poorten en hardstenen plint; daarboven acht ramen met luiken. De achtergevel (aan de Schuttersgracht) heeft drie getoogde poorten, een hardstenen plint en zes ramen met luiken op de begane grond en de verdieping. Boven de gevels een kroonlijst.

Van perceel 575 vallen niet onder de bescherming: een strook ter breedte van 13 meter vanaf de noordgrens en een strook ter breedte van 35 meter vanaf de zuidgrens.

¹⁶ <https://archis.cultureelerfgoed.nl/zoekenenvinden/#/kaart>

4. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

Het plangebied ligt in de historische kern van Gorinchem. Gorinchem is ontstaan waar de Linge in de Merwede uitmondt. De eerste bewoners vestigden zich op de oeverwal rond 1000 na Chr. De eerste schriftelijke vermelding stamt uit 1224 na Chr. Op basis van deze ligging en het feit dat er in de nabijheid regelmatig archeologisch waarden worden aangetroffen, geldt in het hele plangebied een hoge verwachting voor het aantreffen van sporen uit de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Verstoringen zijn veroorzaakt door sloopactiviteiten en ook door de aanleg van het bestaande parkeerterrein.

4.1 GESPECIFICEERDE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING (LS05)

1. Datering, minimaal in hoofdperioden (zoals Paleolithicum, Mesolithicum etc.): Middeleeuwen – tot en met Nieuwe tijd.
2. Complextypen: muren, fundering, kelders, beerputten
3. Omvang: de omvang kan reiken van enkele decimeters tot meters.
4. Diepteligging: vanaf 15 cm – mv onder de bestrating kunnen archeologisch waarden verwacht worden.
5. Gaafheid en conservering: onbekend.
6. Locatie: in het hele plangebied
7. Uiterlijke kenmerken: aardewerk, dierlijk bot, metaal en glas.
8. Mogelijke verstoringen: sloopactiviteiten, bouw van het parkeerterrein en kabels en leidingen

4.2 ADVIES

Op basis van de analyse van het bronnenmateriaal, worden archeologische waarden verwacht binnen het plangebied. T&A adviseert om de zones van de aan te leggen hemelwaterleidingen en de boomkuilen, voorafgaand aan de bouwwerkzaamheden, door middel van een archeologische opgraving te onderzoeken gezien het feit dat uit de omgeving van het plangebied talrijke archeologische waarden bekend zijn. Voor deze opgraving dient een PvE te worden opgesteld waarin ook de definitieve bouwplannen opgenomen dienen te worden.

5. T&A EN KWALITEIT

Het bureauonderzoek behandeld in deze rapportage is op zorgvuldige wijze uitgevoerd volgens algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Door een BRL SIKB 4000, versie 4.2, ISO-9001, VCA** en CS-000 gecertificeerd kwaliteitssysteem waarborgt T&A de kwaliteit en veiligheid van haar diensten.

T&A vindt het belangrijk om de CO2-emissie van haar activiteiten te monitoren en te reduceren.

T&A streeft naar een zo groot mogelijke representativiteit van het onderzoek. Een inventarisatie is echter gebaseerd op een (relatief) beperkt archiefonderzoek. Zodoende blijft het mogelijk dat relevante informatie niet wordt achterhaald.

T&A is niet aansprakelijk voor de schade die mogelijk voortvloeit uit het gebruik van haar onderzoeksresultaten.

Literatuur

Koorevaar, T., 1995: Jaarverslag van de Werkgroep Gorinchem, 1995, p.33.
<https://www.archeologiegorinchem.com/>

Kuijl, van der E.A., 1999: Gorinchem: Zusterstraat 19 In: Archeologische kroniek van Holland over 1999, Haarlem, p.370 c.

Kaarten

- **Bodemkaart van Nederland, 1:50.000, STIBOKA/Alterra, Wageningen**
- **Grote Historische Atlas (1830-1855), Wolters Noordhoff, Groningen**
- **Geomorfologische kaart 1:50.000, Alterra, Wageningen**
- **Kadastrale kaarten 1811-1832** (<http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>)
- **Topografische kaart 1:25000** (<http://kadata.kadaster.nl>)

Websites

<https://archis.cultureelerfgoed.nl>

<http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>

www.ahn.nl

<https://www.dinoloket.nl/>

www.topotijdreis.nl

www.bodemloket.nl

<https://www.sikb.nl/archeologie/richtlijnen/brl-sikb-4000>

www.google-earth.com

<https://omgevingswet.overheid.nl>

<https://www.archeologiegorinchem.com/archeologiebeleid/>

<https://bodemdata.nl/basiskaarten>

<https://www.grondwatertools.nl/gwsinbeeld/>

<https://vestinggorinchem.nl/garnizoen/schutterij-doelen-burgerwacht/>

<https://www.oudgorcum.nl>

www.topotijdreis.nl

<https://www.archeologiegorinchem.com/publicatie-overzicht-archeologisch-onderzoek-gorinchem/>

Bijlagen

1. Ligging plangebied
2. Eerder uitgevoerde onderzoeken en waarnemingen in het onderzoeksgebied
3. KLIC
4. Technische tekening

Lijst van figuren, tabellen en verantwoording

1	Ligging van het plangebied op de topografische kaart (Bron: kadaster.nl)
2	Luchtfoto van het plangebied (Bron: www.google-earth.com)
3	Weergave van de geplande werkzaamheden (Bron: Gemeente Gorinchem)
4	Impressie van de toekomstige situatie (Bron: Gemeente Gorinchem)
5	Ligging van het plangebied op de beleidskaart van de gemeente Gorinchem (Bron: https://www.archeologiegorinchem.com/archeologiebeleid/)
6	Het plangebied (rode cirkel) op de kaart van Boxhoorn (Bron: https://www.oudgorcum.nl)
7	Het plangebied (rode cirkel) op de Tegenwoordige staat uit circa 1740 (Bron: https://www.oudgorcum.nl)
8	Ligging van het plangebied op het kadastraal minuutplan 1811-1832 (Bron: https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/rce-mediabank/detail/a76cb754-94d7-11e5-b022-bffa757855fc Kadastrale kaart 1811-1832: minuutplan Gorinchem, Zuid-Holland, sectie C, blad 01 (MIN08045C01)).
9	Ligging van het plangebied op diverse topografische kaarten (Bron: www.topotijdreis.nl)

Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden

Periode	Afkorting	Tijd in jaren
Nieuwe Tijd	NT	1500-heden
Middeleeuwen:	ME	450-1500 na Chr.
Late Middeleeuwen	LME	1050-1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	VME	450-1050 na Chr.
Romeinse tijd:	ROM	12 voor Chr. - 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	ROML	270-450 na Chr.
Midden- Romeinse tijd	ROMM	70-270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	ROMV	12 voor Chr. -70 na Chr.
IJzertijd:	IJZ	800-12 voor Chr.
Late IJzertijd	IJZL	250-12 voor Chr.
Midden-IJzertijd	IJZM	500-250 voor Chr.
Vroege-IJzertijd	IJZV	800-500 voor Chr.
Bronstijd:	BRONS	2000-800 voor Chr.
Late Bronstijd	BRONSL	1100-800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	BRONSM	1800-1100 voor Chr.
Vroege-Bronstijd	BRONSV	2000-1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	NEO	5300-2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	NEOL	2850-2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	NEOM	4200-2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	NEOV	5300-4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd):	MESO	8800-4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	MESOL	6450-4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	MESOM	7100-6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	MESOV	8800-7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	PALEO	Tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	PALEOL	35.000-8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	PALEOM	300.000-35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum	PALEOV	Tot 300.000 voor Chr.

Verklarende woordenlijst

Afkorting	Verklaring
AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland. Een landsdekkend digitaal gegevensbestand met zeer nauwkeurige hoogtegegevens
AMK	Archeologische Monumentenkaart. Geeft een overzicht van gewaardeerde archeologische terreinen in vier categorieën: <ol style="list-style-type: none"> 1. Archeologische waarde, 2. Hoge archeologische waarde, 3. Zeer hoge archeologische waarde en 4. Zeer hoge archeologische waarde beschermd.
Archis	Archeologisch Informatie Systeem. Dit door de RCE beheerde systeem bevat informatie over o.a. onderzoeksmeldingen, vondstmeldingen, waarnemingen, complexen en monumenten. GIS.
BRL 4000	De beoordelingsrichtlijn (BRL) is vastgesteld door het Centraal College van Deskundigen Archeologie (CCvD Archeologie), waarin belanghebbende partijen op het gebied van archeologie zijn vertegenwoordigd. Het doel van het certificatieschema is het borgen van het proces van voorbereiding, uitvoering en oplevering van archeologische werkzaamheden. De output van dit proces wordt gevormd door vondsten, monsters en projectdocumentatie.
GIS	Geografische InformatieSystemen.
IKAW	Indicatieve kaart van archeologische waarden, een door de RCE geproduceerde kaart op landelijk niveau met de verwachte relatieve of absolute dichtheid van (bepaalde) archeologische verschijnselen in de bodem.
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.
-Mv	Minus (onder) maaiveld.
NAP	Normaal Amsterdams Peil (=officieel peilmerk).
PvE	Programma van Eisen. Het PvE is een door een bevoegde overheid opgesteld of bekrachtigd document dat de probleem- en doelstelling van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats geeft en de daaruit af te leiden eisen formuleert met betrekking tot het uit te voeren werk.
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, voorheen ROB (Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek) en later RACM (Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurhistorie en Monumentenzorg).

Werkproces archeologie¹⁷

Het werkproces archeologie, ook wel het proces van Archeologische Monumentenzorg (AMZ) genoemd, verloopt in de regel in verschillende stappen of fasen. Elke stap of fase eindigt met een afweging of er voldoende informatie is verzameld om een afgewogen beslissing te kunnen nemen over eventuele vervolgacties.

In het proces worden de volgende hoofdprocessen onderscheiden voor onderzoek op land- en waterbodems:

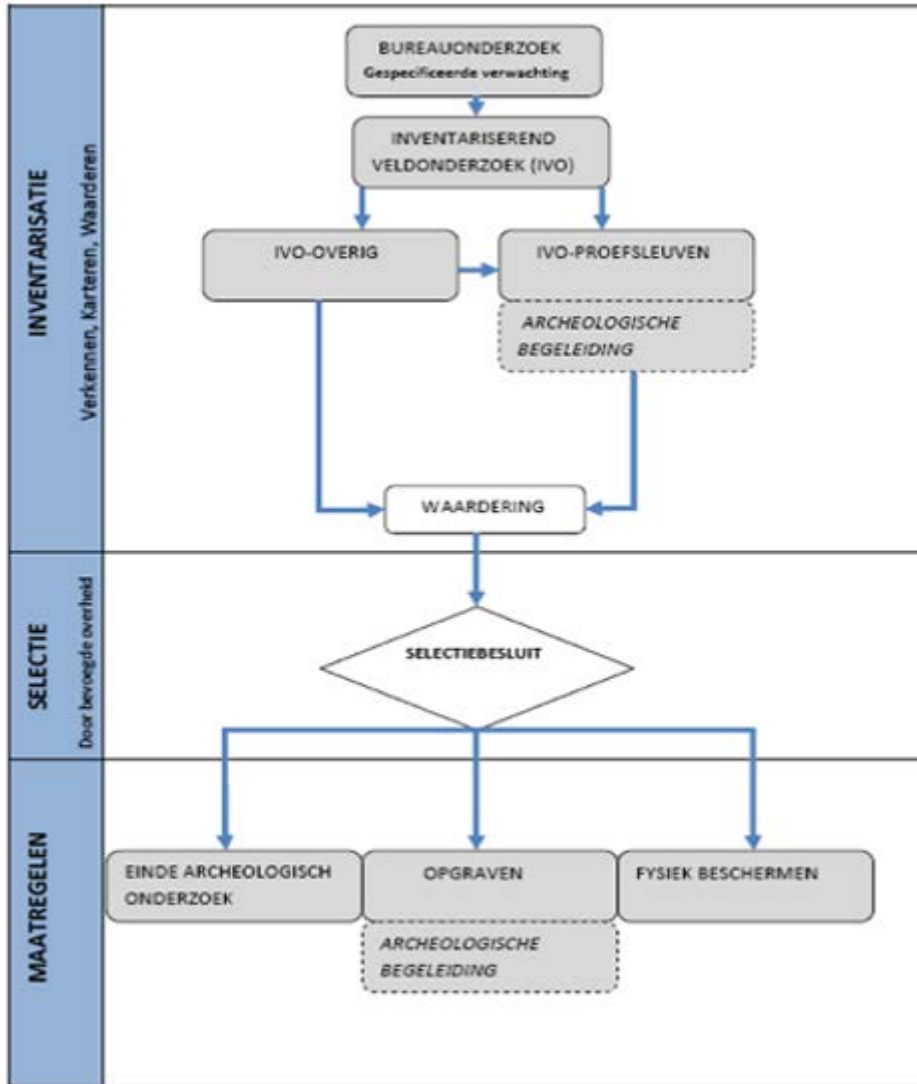
- bureauonderzoek;
- inventariserend veldonderzoek;
- archeologische begeleiding (alleen waterbodems);
- opgraven;
- fysiek beschermen/behoud in situ

Aan de hand van een bureauonderzoek wordt bepaald of er sprake kan zijn van archeologische waarden in een gebied. Met een inventariserend veldonderzoek wordt vervolgens gekeken of er archeologische waarden aanwezig zijn. Meestal gebeurt dit in de vorm van een verkennend booronderzoek. Als er sprake is van een vindplaats vindt de waardering daarvan meestal plaats in de vorm van een proefsleuvenonderzoek. Bij waterbodems vindt de inventarisatie plaats in de vorm van een opwaterfase en een onderwaterfase. Hierbij wordt gebruik gemaakt van bijvoorbeeld sonar technieken, eventueel gevolgd door inventariserend duikonderzoek.

De inventarisatie bij land- en waterbodems wordt afgerond met een waardering en een (selectie)advies aan de bevoegde overheid. Meestal is dit een gemeente. In de praktijk bestaat het selectieadvies uit drie keuzemogelijkheden:

1. behouden in situ (fysiek beschermen);
2. vrijgeven
3. opgraven

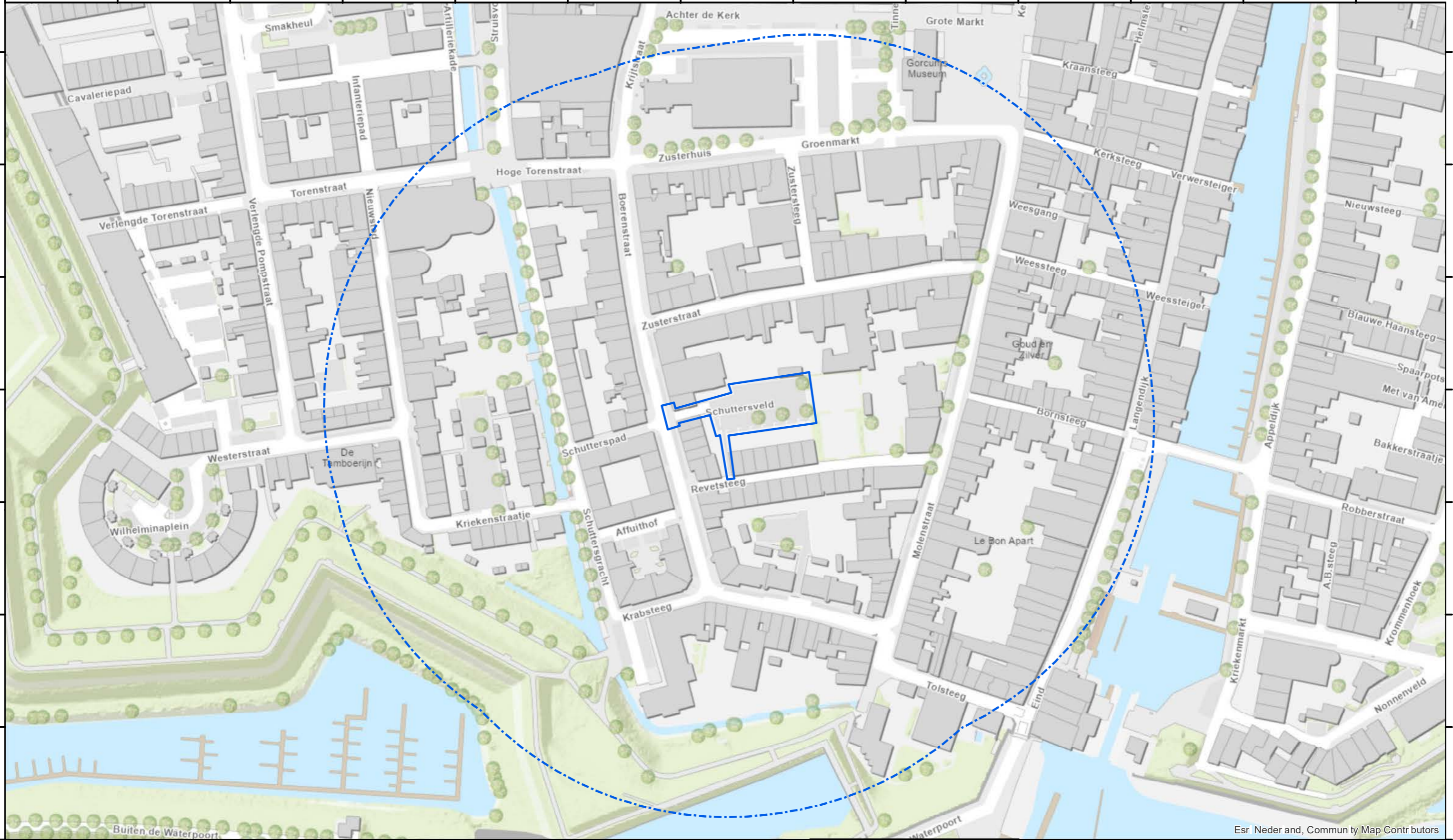
¹⁷ Bron: <https://www.sikb.nl/archeologie/werkproces-archeologie>

Bijlagen

1. Ligging plangebied

126134 126184 126234 126284 126334 126384 126434 126484 126534 126584 126634 126684 126734

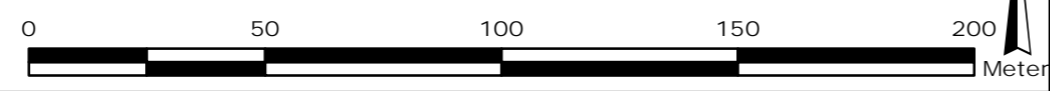

426872
426822
426772
426722
426672
426622
426572
426522

Esri, Nederland, Community Map Contributors

Legenda

- Plangebied
- Onderzoeksgebied

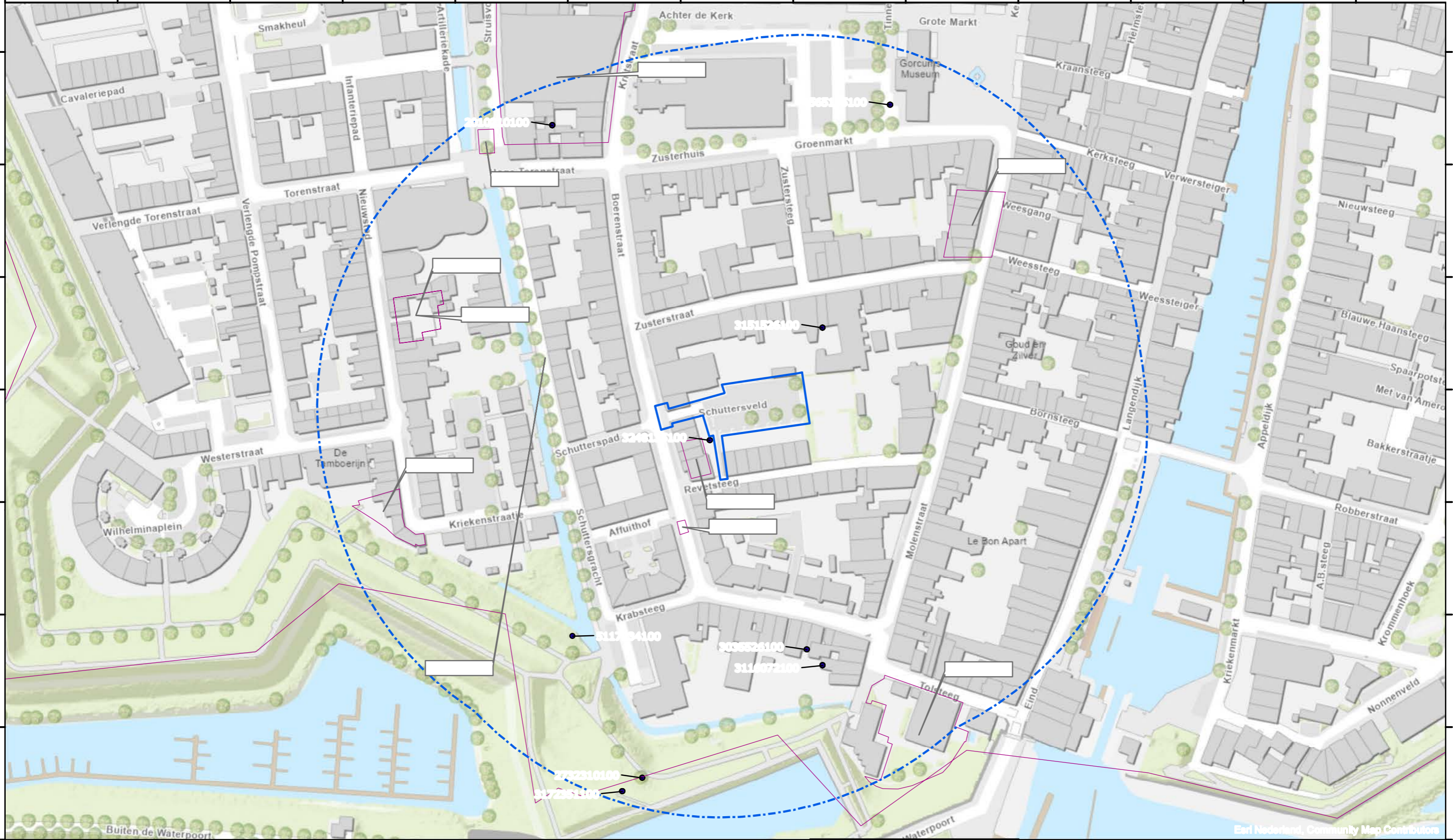
T&A Survey BV
Dynamostraat 48
Postbus 20670
1001 NR Amsterdam

Telefoon: 020-6651368
Fax: 020-6685486
E-mail: info@ta-survey.nl
Internet: www.ta-survey.nl

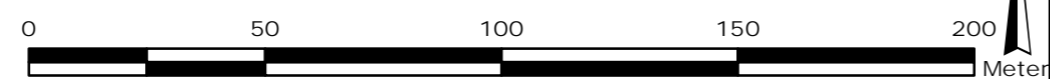
Archeologisch Bureauonderzoek te Gorinchem

Bijlage:	1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied		
Projectnummer:	GPR11729		
Opdrachtgever:	Atab Civiele Techniek B.V.	Formaat:	A3
Tekenaar:	Akkoord:	Schaal:	1:1.600
DS	M. van der Gulik	Opmaakdatum:	04-02-2025

2. Eerder uitgevoerde onderzoeken en waarnemingen in het onderzoeksgebied

- Plangebied
- Onderzoeksgebied
- Eerder uitgevoerde onderzoeken met ZaakId
- Waarnemingen met ZaakId

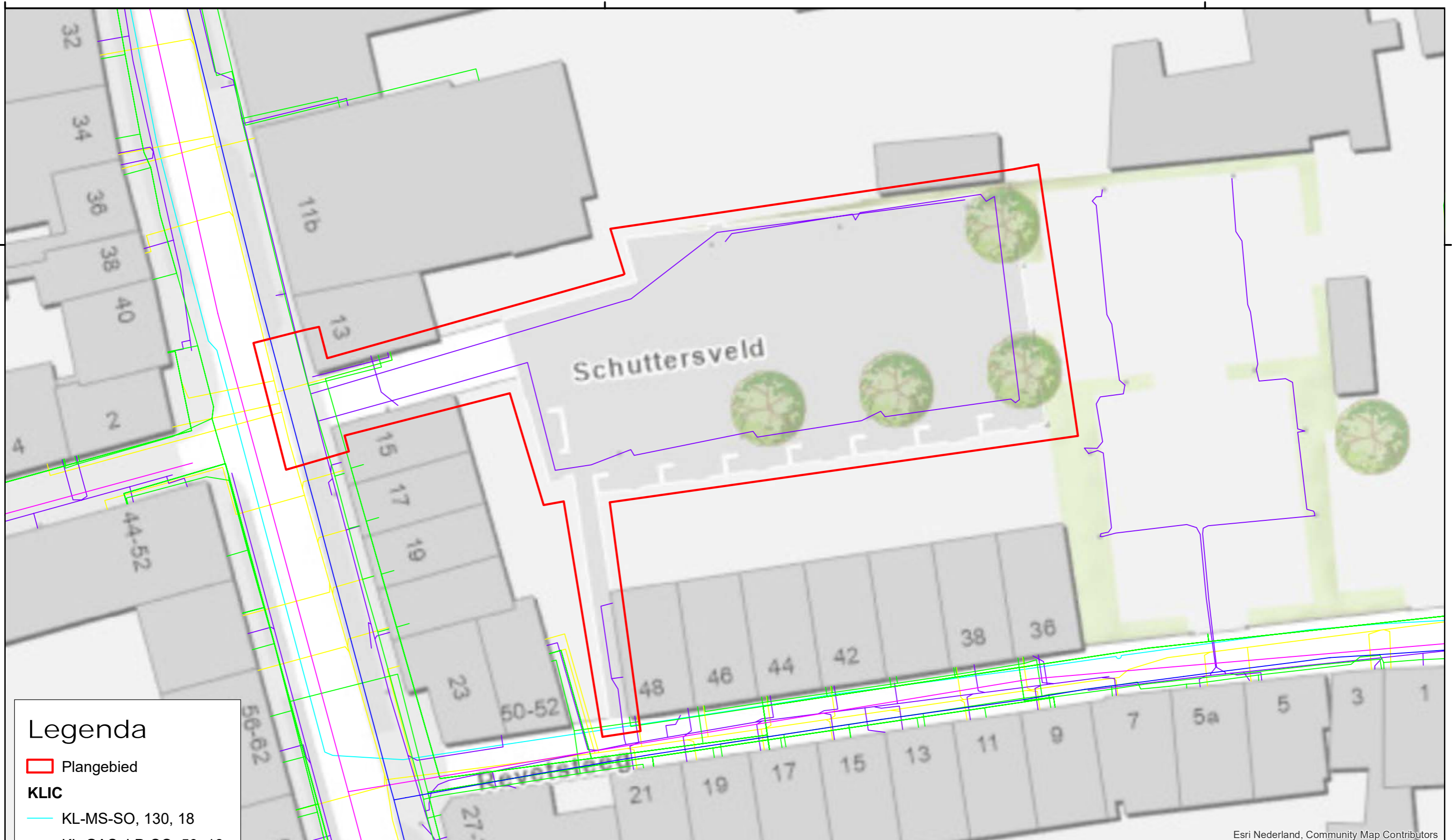
T&A Survey BV
Dynamostraat 48
Postbus 20670
1001 NR Amsterdam

Telephone: 020-6651368
Fax: 020-6685486
E-mail: info@ta-survey.nl
Internet: www.ta-survey.nl

Archeologisch Bureauonderzoek te Gorinchem

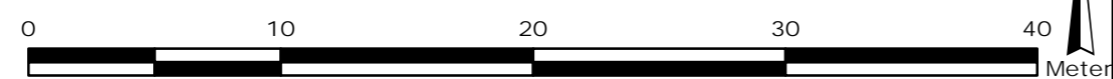
Bijlage: 2. Eerdere onderzoeken en waarnemingen	
Projectnummer: GPR11729	
Opdrachtgever: Atab Civiele Techniek B.V.	Formaat: A3
Tekenaar: Akkoord: M. van der Gulik	Schaal: 1:1.600
DS	Opmaakdatum: 04-02-2025

3. KLIC

Legenda

- ▭ Plangebied
- KLIC**
- KL-MS-SO, 130, 18
- KL-GAS_LD-SO, 50, 18
- KL-LS-SO, 190, 18
- KL-DATA-SO, 90, 18
- RI-OVERIG-SO, 210, 18
- KL-WATER-SO, 170, 18

Esri Nederland, Community Map Contributors

T&A Survey BV
 Dynamostraat 48
 Postbus 20670
 1001 NR Amsterdam

Telefoon: 020-6651368
 Fax: 020-6685486
 E-mail: info@ta-survey.nl
 Internet: www.ta-survey.nl

Archeologisch Bureauonderzoek te Gorinchem

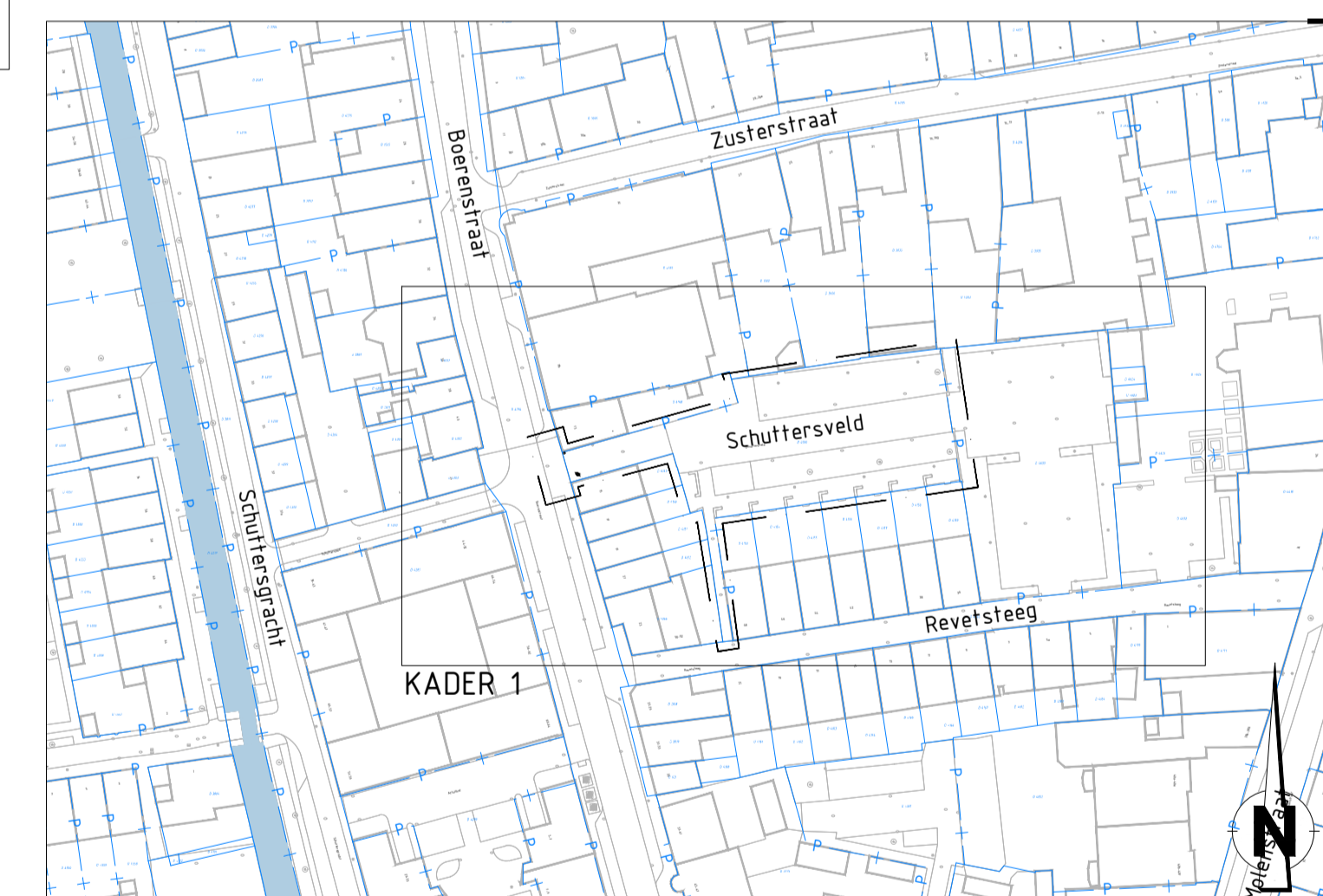
Bijlage:	3. KLIC		
Projectnummer:	GPR11729		
Opdrachtgever:	Atab Civiele Techniek B.V.	Formaat:	A3
Tekenaar:	Akkoord:	Schaal:	1:300
DS	M. van der Gulik	Opmaakdatum:	04-02-2025

4. Technische tekening

Kader 1

SCHAAL 1 : 200

Situatieoverzicht

SCHAAL 1 : 1000

OPMERKINGEN

- Coördinatensysteem RD (x, y);
- Maten in meters, tenzij anders vermeld;
- Materiaalmaten in millimeters, tenzij anders vermeld;
- Peilmaten in meters t.o.v. NAP, tenzij anders vermeld;
- Diameters in millimeters, tenzij anders vermeld;
- Maten exclusief kantopsluitingen;
- Ligging kabels en leiding zijn ter indicatie.

Versie	Datum	Getekend door	Omschrijving
Opdrachtgever			
Gemeente Gorinchem			
Project			
Herinrichting Schuttersveld			
Onderdeel			
Bestekontwerp Bovengrondse infra			
Getekend door	Gecontroleerd door	Vrijgegeven door	Projectnummer
JvH	AM	AM	362501C
Paraaf/Datum	Paraaf/Datum	Paraaf/Datum	Besteknummer
Formaat	Stafus Concept		
(A1) 594x841 mm	Schaal 1:200		
Tekeningnummer	Blad 1 / 1		
362501C-BQ -BG -01	Versie 0.1		

